

cie również i świadomości religijnej średniowiecznego ludu polskiego. Zaletą ogromnej wagi jest potrójna reprodukcja tekstu, obejmująca także i transkrypcję zmodernizowaną, ułatwiającą zrozumienie tekstów nawet ludziom z dawną polszczyzną mniej obytym.

Jeden „jeszcze aspekt podnosi znaczenie wydania poznańskiego „Kazań Gnieźnieńskich” w oczach historyków teologii, oto stanowi ono klasyczny wzór do naśladowania przy wydawaniu klasyków teologii polskiej. I tu, nawet w wypadku używania języka łacińskiego, w ważniejszych dziełach należałoby wprowadzić potrójną reprodukcję tekstów: fototypiczną, w transliteracji i w transkrypcji modernizowanej, unikając w ten sposób sugerowania własnej interpretacji źródła w formie wydawnictwa pośredniego między transliteracją a transkrypcją, a więc zawsze zarążonego subiektywnymi poglądami wydawców.

Wartość osiągnięć Prof. Stefana Vrtel-Wierczyńskiego na polu techniki wydawniczej została w pełni doceniona przez naukę polską. Świadectwem tego jest włączenie dorobku metodycznego Wydawcy *Rozmyślania* i *Kazań do Zasad wydawania tekstów staropolskich*⁴¹. Klasycznym tego przykładem jest żywcem przejęty sposób umieszczania glos interlinearnych w odpowiadających im miejscach pomiędzy wierszami tekstu transliterowanego macierzystego⁴². Praktyczność tej metody poświadcza fakt, iż przyjmuje się ona w najnowszych wydaniach tekstów staropolskich, opartych na wspomnianych *Zasadach*⁴³.

Na koniec Wydawnictwu i Wydawcy należy się pochwała za estetykę wydawnictwa, której ważnym elementem jest bardzo dokładna korekta drukarska.

KS. J. WOJTKOWSKI

Dizionario di teologia morale diretto da Francesco Roberti Segretario della S. Congregazione del Concilio, Ed. Studium, Roma 1955, s. XLIV + 1503.

Grono katolickich uczonych powzięło w 1943 roku plan wydania dla świeckich katolików encyklopedycznego słownika zagadnień moralnych, na podobieństwo opublikowanego przez Parente-Piolanti-Garaffo słownika dogmatycznego (*Dizionario di*

⁴¹ Konrad Górski, Władysław Kuraszkiwicz, Franciszek Peplowski, Stefan Sasaki, Witold Taszycki, Stanisław Urbańczyk, Stefan Wierczyński, Jerzy Woronczak, *Zasady wydawania tekstów staropolskich*, projekt; Przykłady opracował Jerzy Woronczak, Wrocław 1955.

⁴² Jak wyżej, s. 34, § 32.

⁴³ N. p.: Jerzy Woronczak, *Teksty polskie w rkp nr 43 Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu z połowy XV w.*, Wrocław 1956.

teologia dommatica, Ed Studium, Roma 1954), który dzisiaj do-
czekał się już trzeciego wydania.

Nowy ten słownik miał w krótkich artykułach przedstawić najróżnorodniejsze zagadnienia życia praktycznego w świetle katolickiej moralności. Praca nie miała zacieśniać się do wykładu zagadnień omawianych w podręcznikach teologii moralnej, ale miała obejmować całe życie moralne człowieka-chrześcijanina, a w konsekwencji uwzględniać miała całą teologię praktyczną łącznie z ascetyką, liturgiką, a nawet prawem kanonicznym.

Grupa pierwotna zdając sobie sprawę z trudności wynikających z przeróżnych problemów, jakie trzeba będzie rozwiązać, skontaktowała się z rzymskimi teologami i prawnikami: podsekretarzem św. Kongr. Sakramentów — Mons. V. Bartocettim, promotorami sprawiedliwości Kongr. św. Officium — Mons. V. Dalpiazem i Mons. G. Granerisem, podsekretarzem Sygnatury Apost. — Mons. J. Violardo, audytorem św. Roty — Mons. J. Pasquasim, a przede wszystkim z sekretarzem św. Kongr. Soborowej — Mons. Fr. Robertim, którego poproszono o podjęcie się kierownictwa prac związanych z redagowaniem słownika.

Czy udało się zrealizować ten tak szeroki program? Dzieło odpowiada zamierzonemu celowi: dostarczyć szybko jasnej i pewnej odpowiedzi na najrozmaitsze zagadnienia, w jakich dzisiejszy katolik w różnych sytuacjach życiowych znaleźć się może: od nieświadomości do urobionego sumienia, od lezbizmu do cnoty miłości, od różnych grup krwi do konstytucyjnej niemoralności, od koniunktury do kryzysu ekonomicznego, od czarnego rynku do sprawiedliwego wynagrodzenia...

Częścią tej pracy najbardziej oryginalną jest analiza czynów ludzkich w świetle zasad moralnych i przy pomocy różnych gałęzi wiedzy zahaczających o dziedziny moralne, jak ekonomia, socjologia, a zwłaszcza psychologia i medycyna.

W *Dizionario* — znajdziemy nie tylko takie pojęcia jak systemy moralne, etyka sytuacyjna, hedonizm czy utylitaryzm, cnoty i wady, ale także również, jak umowa, transfuzja krwi, przeszczepienie tkanki; mowa jest tam o kinie, tańcu, pięściarstwie, a nawet rugby, o kapitale, latyfundium, produkcji, radio-estezji, demografii, urbanistyce, wojnie ekonomicznej lub zimnej, cybernetyce, antropologii, endokrynologii, higienie, epilepsji, chorobach wenerycznych, halucynacji, podświadomości, wnioskowaniu... wszystko oczywiście rozpatrywane pod kątem widzenia moralnym.

Dzieło jest poprzedzone przedmową Ks. Fr. Robertiego (s. IX—XV) i wstępem dającym pojęcie teologii moralnej, informującym czytelnika ogólnie o treści słownika (s. XIX—XXXIV) i podającym krótki rzut oka na dzieje teologii moralnej

(s. XXXV—XXXVIII). Prócz około 2700 artykułów, z których każdy ma dołączoną bibliografię, dzieło zawiera jeszcze wykaz skrótów (s. XXXIX—XLI), bibliografię przedmiotu (s. 1461—1479) i zestawienie wypowiedzi Ojca św. Piusa XII na omawiane tematy (s. XV—XVIII), a wreszcie spis artykułów (s. 1481—1503).

Dziwić może w tej encyklopedii brak takich haseł jak szeroko dziś na zachodzie dyskutowana *carezza* (*Amplexus reservatus*), czy *polucja*, o której mowa jest pod wyrazem *onanizm*. Być może, że brano tu w rachubę postulat pewnej dyskrecji, ale w takim razie dlaczego umieszczono wyrazy takie, jak *bestialità*, *omosessualità*, *pederastia*, *sodomia*, *sifilide*, itd. W spisie bibliograficznym razi brak dzieła Regatillo-Zalba, *Theologiae moralis summa*, t. I—III, Matriti 1952—1954, De Statibus Particularibus *Tractatus*, Santander 1954, P. Peinador, *De Iure et Iustitia*, Matriti 1954. Dziwi wśród dzieł traktujących o medycynie pasterskiej brak *Précis de médecine pastorale*, prof. A. Niedermeyera, Paris-Tournai 1955, a zwłaszcza tegoż autora 6-tomowego *Handbuch der speziellen Pastoralmedizin*, Wien 1949—1952, a umieszczenie tejże pracy w dziale cnót kardynalnych.

Usterki te jednak w porównaniu z całością dzieła są tak nieznaczne, że nie psują wartości publikacji. *Dizionario*, choć przeznaczony dla włoskiego czytelnika, może i u nas oddać wielkie usługi studentom teologii i duchowieństwu.

• Szata zewnętrzna *Dizionario* estetyczna; układ przejrzysty; druk staranny; oprawa, jak na często używany słownik za słaba.

KS. FR. BOGDAN SAC

T. Schäfer, *Die Religiosis ad normam Codicis Iuris Canonici*, „Apostolato Cattolico” Ed. 4. Roma 1947.

Dzieło o. Schäfera *De Religiosis* należy niewątpliwie zaliczyć do najbardziej rozpowszechnionych i najczęściej przytaczanych komentarzy zakonnego prawa kościelnego. Uczony kapucyn niemiecki, konsultor św. Kongr. Officjum, św. Kongr. Sakramentów i św. Kongr. dla spraw zakonnych, był profesorem prawa kanonicznego w międzynarodowym Kolegium w Brindisi, autor kilku prac z zakresu osobowego i rzeczowego prawa kościelnego, T. Schäfer uwagę swą skierował przede wszystkim na prawo zakonne. W roku 1923 wydał w języku niemieckim podręcznik prawa zakonnego (*Das Ordenrecht nach dem Codex Iuris Canonici*, Münster 1923). W cztery lata później opublikował *De Religiosis ad normam Codicis* (Münster 1927), który stale uzupełniając i udoskonalając wydał ponownie w 1940 i 1947 roku.

Ostatnie wydanie, tłoczone, podobnie jak poprzednie, w Dru-